

ҒТФХР18.01.29

Д.С. Сыдығалиев¹, А.Амирханов²

^{1,2}С. Сейфуллин атындағы Қазақ агротехникалық университеті,
Нұр-Сұлтан, Қазақстан

(E-mail: vaap18@bk.ru)

Шағын саябақ орталықтарын құру кезіндегі сәулет ортасын қалыптастыру

Аннотация: Саябақтар мен скверлер қала тұрғынының өмірінде әрқашан маңызды болған. Сонымен, Ежелгі Грецияда да жолдар мен үлкен ғимараттардың қабырғаларына ағаштар мен бұталар отырғызылды. Бірақ Рим империясының қалаларында «Қасиетті тоғайлар» - қазіргі заманғы алаңдардың прототиптерін салу дәстүрі болған. Қазіргі ірі мегаполистердегі жасыл кеңістіктердің рөлі мен маңыздылығын асыра бағалау өте қиын. Өйткені, олар ауаны тазартып қана қоймайды, зиянды заттарды сіңіріп, адамдардың үйлерін шаң мен шудан қорғайды. Олар сонымен бірге адамның табиғатпен рухани байланысын қамтамасыз етеді.

Кілт сөздер: бульварлар, скверлер, алаңдар, саябақтар, аллеялар, бақтар, ірі қала, негізгі көгалдандыру нысандары.

DOI: <https://doi.org/10.32523/2220-685X-2020-59-4-38-48>

Қалалық ортада ландшафтты-саябақты жобалау біздің дәуіріміздің дамуындағы ең өзекті мәселелердің бірі болып табылады. Кейбір қалалар жер бетінде белгілі бір табиғи ережелерге бағына орналасқан. Ауа-райы, өзендер мен көлдер, ормандар, топырақ және т.б. мұның бәрі қалалық және қалалық емес жолдардың қалыптасуына әсер етеді. Оның да өз кемшіліктері бар. Барлық қалалар табиғаттың негізін қалайды және оны өзгертеді. Ұсынатын жұмыста қаланы абаттандыру және көгалдандыру қызметтерінің маңыздылығы анықталады.

Еліміздің жүрегінде орналасқан жас Нұр-Сұлтанның дамуына шағын үлес қосу. Мемлекет басшысы «Болашаққа бағдар: қазіргі заманғы қоғамдық сана» бағдарламалық құжатында атап өткендей, ұлттық сананың қазіргі заман мен мәдениет арқылы өзгеруіне ерекше көңіл бөлінеді. Осыған сүйеніп, заманауи қалалық саябақтың жобасы жасалды, осы

мақаланың мақсаты-көше бойындағы шағын саябақтарды абаттандыру және ұйымдастыру. Алаң - бұл қысқа мерзімді демалу және дизайн элементтерін, ойын алаңдарын немесе тас жолды тасымалдау үшін қолданылатын кішкентай жасыл аймақ. Алаңдағы квадраттар бір жерде, толығымен немесе ішінара жариялануы немесе бірнеше жер учаскелеріне бөлінуі мүмкін. Бұл үйлердің арасында немесе ғимараттардың алдыңғы жағында орналасады.

Аумақтың орналасуына байланысты қала көлеміндегі жер учаскесі белгілі бір мөлшерде салынбайды, бірақ орналасуы мен сәулеттік дизайны бар жаяу жүргіншілер, қоғамдық және тұрғын үй ғимараттары бар. Нұр-Сұлтан қаласының айналасы, қала сырты, көшелер мен ғимараттар жасылдандырылған, ал қала ішінде әдемі алаңдар мен су қоймалары, саябақтар бар. Мысалы: «Астана Флора Экспо 2010» халықаралық гүлдер мен ландшафтық дизайн көрмесі өте керемет деңгейде ұйымдастырылған. Бұл шараға көптеген елдер қатысты.

Көрменің мақсаты - гүл өсіру, бақтар мен саябақтар салу, ландшафтық сәулет пен бағбандықтың *II* мамандығы бойынша әлемдік тәжірибе алмасу, сондай-ақ өндірушілер мен тұтынушыларға ақпарат алмасу алаңын ұсыну. Қазақстанда гүл көрмесі бизнесі мен ландшафтық дизайнды дамытуға арналған. Ландшафт дизайнының маңыздылығын мұндай көрмелердің арқасында ғана емес, сонымен бірге олар адам өмірінде үлкен рөл атқаратындықтан да атап өтуге болады. Ландшафт дизайны бүгінде, жүз жыл бұрынғыдай өз заманының философиялық және идеологиялық идеяларын білдіреді.

Қазіргі заманғы стильден айырмашылығы, классикалық стиль үлкен еркіндік пен жеңілдету тұрғысынан жүзеге асырылады, бірақ әлдеқайда бай жаңа идеялар мен инновациялық технологиялармен жаңартылған. Адам өмірі табиғатпен және өсімдіктер әлемімен тығыз байланысты болғандықтан, біз әдемі және таза, сонымен қатар жасыл ортада өмір сүріп, ағаш көшеттерін, ландшафтты дизайн арқылы отырғызу үшін қоршаған ортада қандай әдістерді қолдануға болатындығын көре аламыз. Ландшафтық дизайн - бұл табиғи компоненттерді белсенді қолдана отырып, жасанды ортаны құруға бағытталған ерекше қызмет түрі.

Бүгінгі таңда маңызды мәселелердің бірі - ландшафтық дизайн, аумақты абаттандыру және көгалдандыру. Бұл қоғамдық ортаға қолайлы және жағымды. Ландшафтық-сәулеттік жобалау саласына бақшаларды көгалдандыру, тұрғын үй алаптарын көгалдандыру, көшелер мен жолдарды, қала орталықтарын, өнеркәсіп аймақтарын, ауыл шаруашылығы кәсіпорындарын, тарихи ландшафттарды және ерекше қорғалатын табиғи аумақтарды салу кіреді. Қайта құру кезеңінде «жасыл аймақтың» мыңдаған ағаштары мен бұталары отырғызылып, жолдар толықтырылуда. Түпнұсқа тәсіл үшін көгалдандыруға арналған жергілікті сәндік өсімдіктер қолданылды. 12 конфигурация ақауларын жою кезінде бірнеше қасиеттер мен талаптарды ескеру қажет. Бұл қасиеттер: пішін, пішін түрі, көлем, масса, құрылым, кеңістік, түс және жарық позициясы.

Ғасырлар бойы бақтар мен көкөніс бақтарының иелері табиғат пен басқа да өнер түрлерімен белгіленген ережелер мен заңдарға сүйенді. Сәулет, поэзия, музыка және кескіндеме бақта бірге бейнеленген кезде, БАҚ негізінен сәулет заңдарына негізделген. Табиғи ландшафт бес негізгі компоненттен тұрады, олар бір-бірімен тығыз байланысты: жер, су, ауа, масса, флора мен фауна. Жер дерлік өзгерген жоқ, ал ескі ландшафтсыз барлық ландшафт үлгілері жасанды адамның қолымен жасалды.

Сәтті іске асыру туралы арман аралындағы керемет және хош иісті үйлесімді түрде нақты ландшафттармен, бағбан мамандарымен және терең ғылыми біліммен қамтамасыз етілген тәжірибе бар. Ландшафтық дизайн жобаларынан алынған жер, нәтижелердің кешенді тапсырмасының тұтқырлығы. Ландшафтық дизайн процесі әр компоненттің ішінде шешілетін міндеттердің белгілі бір шеңбері болып табылатын кешенді шешім бөлінеді. Ландшафтық дизайндағы жұмыстың негізгі формалары кешенді нәтижелерге әкеледі, оның ішінде жоспарлаудан бастап автоматты суару және жарықтандыру құрылғылары бар дайын ландшафтық жоспарлау жобасына дейін шешімдер бар. Ландшафтық-сәулеттік жобалау саласына бақшаларды көгалдандыру, тұрғын үй алаптарын көгалдандыру, көшелер мен жолдарды, қала орталықтарын, өнеркәсіп аймақтарын, ауыл шаруашылығы кәсіпорындарын, тарихи ландшафттарды және ерекше қорғалатын табиғи аумақтарды салу кіреді.

Ландшафт тобын құру, таза эстетикалық аспект, функционалды аудандардағы саябақтан басқа егжей-тегжейлі қарастырылды. Ағаштар мен бұталармен, көгалдарға отырғызылған гүлдермен қатар, жол жиегі ауадан көмірқышқыл газын сіңіреді, оттегі мен ауаны байытады, шуды азайтады және 13 үйді желден, күн мен шаңнан қорғайды. 1 га жасыл кеңістік 1 сағат ішінде ауадан 8 кг көмірқышқыл газын сіңіреді. Кейбір ағаштар айналасында таралатын фитонцидтер ауадағы зиянды микроорганизмдерді және адам денсаулығын бұзады. Бұл ағаштардың ішінде қайың, шырша және Сібір балқарағайы отырғызылған. Көгалдандыру жұмыстарын жүргізу кезінде жасыл аймақтың ауа-райы, топырақ құрамы, жер бедері және суару үшін қажетті су көзімен қамтамасыз етілуі сияқты ерекшеліктерін ескеру қажет. Баяғыда қала кеңістігінің әлемдік сарапшылары келіп жеткен тұжырымдар ұйымдастыруы тиіс еді.

Соңғы онжылдықта маман болу үшін бізде ғимарат дизайны мен сәулеті сияқты табиғат пен адам арасындағы тепе-теңдік бар. «Жасыл сәулет» ұғымы бақтар мен ғимараттардың үйлесімділігін көрсететін синтез ретінде пайда болды. Құрылыста экологиялық ландшафт көбінесе теріс энергияны жою және ғимараттың қауіпсіздігі мен жайлылығын қамтамасыз ету үшін қолданылады. Сәулет пен ландшафт бір-бірімен тығыз байланысты.

Қазіргі ландшафт түсінігінде жасыл аймақтың жаңа тұжырымдамасы пайда болады. Қалалық саябақтар қазір белгілі бір стильдердің немесе бағыттардың өзгертілген түрлері болып саналмайды. Ландшафттың дамуына байланысты бүкіл әлемде әртүрлі арнайы агенттіктер жұмыс істейді, мысалы: ландшафт сәулетшілерінің Еуропалық Одағы және т.б. осы аймақтағы Ландшафт пен құрылыс, соңғы 10 жылда әртүрлі деңгейлерде көптеген жетістіктер болды.

Бүгінгі факторлардың ішінде: нашар экология, техногендік шаршау және қалада тұратын кез-келген адамның психологиялық жағдайы. Трансформациялық түсінікті қалыптастыру үшін ландшафтқа экологиялық көзқарас керек. Қазір ол нақты сәулет шеңберінен шықпаса да, қала құрылысы мен архитектураны ландшафт жобаларының 14 бөлігі ретінде қарастырады. Сәулет дизайнының ландшафттық жаһандануы қарапайым түрде ауыстырылады.

Қайта өрлеу дәуірінде бау-бақша ландшафтына көп көңіл бөлінеді. Өмір мен ойлау туралы көзқарастарды дамытатын үрдістер бар. Парктің адам өмірі туралы жаңа түсінік қалыптасты. Бақшалар феодалдардың әдемі сарайларын безендіреді, сонымен қатар қаланы безендіреді. Ренессанс бағы «жасыл бөлме» сияқты, онда әртүрлі өсімдіктер мен хош иісті гүлдер жиналады. Бұл құрылыс аллеялары, баспалдақтар және қоғамдық ақпарат құралдарын ұсынады.

Себебі бау-бақша дизайны жер бетінде жұмақ құруды армандайтын адамдардың, өз үйлерінің ауласын және таңғажайып жұмысын бөлісетін бүгінгі адамдардың қиялымен байланысты. Ежелгі ландшафт дизайнының үлгілері әлі күнге дейін сақталмаған.

Әдебиет тізімі

1. Bartoletti A., Maor T., Chelazzi D., Bonelli N., Baglioni P., Angelova L. V., Ormsby B. A. Facilitating the conservation treatment of Eva Hesse's Addendum through practice-based research, including a comparative evaluation of novel cleaning systems // *HeritSci.* – 2020. - № 8. – P. 1235–1249. <https://doi.org/10.1186/s40494-020-00378-z>.
2. Wang J., Takahashi Y. K., Uchida K. I. Magneto-optical painting of heat current // *Nature Communications.* – 2020. – Т. 11. - № 1. – P. 95–99.

Д.С. Сыдығалиев¹, А.Амирханов²

^{1,2} *Казахский агротехнический университет имени С. Сейфуллина,
Нур-Султан, Казахстан*

Формирование архитектурной среды при создании малых парковых центров

Аннотация: Парки и скверы всегда играли важную роль в жизни горожанина. Так в Древней Греции деревья и кустарники сажали на стенах дорог и больших зданий. Но в городах Римской империи существовала традиция строительства «священных рощ» - прототипов современных площадей. Роль и значение зеленых насаждений в сегодняшних крупных городах очень сложно переоценить. Ведь они не только очищают воздух, но и поглощают вредные вещества и защищают дома людей от пыли и шума. Они также обеспечивают духовную связь между человеком и природой.

Ключевые слова: бульвары, скверы, площади, парки, аллеи, сады, моногород, основные объекты озеленения.

D.S. Sydygaliev¹, A. Amirkhanov²

^{1,2}*S.Seifullin Kazakh Agrotechnical University, Nur-Sultan, Kazakhstan*

Formation of an architectural environment when creating mini-park centers

Abstract: Parks and squares have always played an important role in the life of a city dweller. So in ancient Greece, trees and shrubs were planted on the walls of roads and large buildings. But in the cities of the Roman Empire, there was a tradition of building «sacred groves» - prototypes of modern squares. The role and significance of green spaces in today's large cities is very difficult to overestimate. After all, they not only purify the air, but also absorb harmful substances and protect people's homes from dust and noise. They also provide a spiritual connection between humans and nature.

Key words: boulevards, squares, squares, parks, alleys, squares, monotown, large landscaping.

References

1. Bartoletti A., Maor T., Chelazzi D., Bonelli N., Baglioni P., Angelova L. V., Ormsby B. A. Facilitating the conservation treatment of Eva Hesse's Addendum through practice-based research, including a comparative evaluation of novel cleaning systems, *HeritSci.*, (USA, Springer Science + Business Media, 2020). [in English]
2. Wang J., Takahashi Y.K., Uchida K.I. Magneto-optical painting of heat current, *Nature Communications* (USA, Nature Publishing Group, 2020). [in English]